

наукових секцій можна отримати вагомі результати в науково-дослідницькій діяльності школярів в галузі географії, підготувати майбутніх студентів з достатнім досвідом наукової діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Богдан С.К. Наукова робота в МАН. –Луцьк, 1995. – 143 с.
2. Булава Л. М., Кушнір Л.М., Федій О.А. Методичний посібник щодо підготовки і захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН. Секція географії. – Полтава: ПОЦН-ТТУМ, 2008. – 36 с.
3. Вовк О.В. Методичні рекомендації щодо підготовки і написання науково-дослідницької роботи з географії та геології в системі Малої академії наук України. – Харків, 2009. – 53 с.
4. Голобородько В.В., Гнедашев В.М. Наукова робота учнів: програма організації науково-дослідницької діяльності учнів.- Харків : Основа, 2005. – 208 с.
5. Ковбасенко Л.І. Мала академія наук України як пріоритетна форма позашкільної освіти // Обдарована дитина. – 2001. – №3. – С.30-34.
6. Крачило М.П., Серебрій В. Географія. Практичні заняття на місцевості. – Київ: Шкільний світ, 2006. – 127 с.
7. Нікітіна І.П. Науково-дослідна діяльність учнів / І.П. Нікітіна, Ю.О. Нікітін, В.В. Шеліхова, О.Л. Кожем'яка. – Харків: Вид. група "Основа", 2006. – 144 с.
8. Паламарчук В.Ф. Школа учит мыслить. – М.: Просвещение, 1987. – 208 с.
9. Психология одаренности детей и подростков / Под ред Н.С. Лейтеса. – М.: Изд. центр «Академия», 1996. 416 с.
10. Романів О.Я., Мартинюк В.О., Романів А.С., Яроменко О.В. Учнівські науково-дослідницькі роботи з географії: методологія та методика. – Рівне, 2010. – 250 с.
11. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості // Вибрані твори: в 5-ти т. – Т.1. – К.: Рад. школа, 1976. – 502 с.
12. Чирва А. Учись учится. – М.: Молод. гвардія, 1977. – 158 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА:

Онойко Юрій Юрійович – кандидат географічних наук, старший викладач кафедри географії та геоєкології Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В.Винниченка, керівник секції географії кіровоградського територіального відділення Малої академії наук учнівської молоді.

Коло наукових інтересів: проблеми систематики та класифікації галогенних ґрунтів України, закономірності їх поширення, методика організації науково-дослідної діяльності з географії серед учнів старшої школи.

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Наталія ОРЛОВА, Тетяна КУЧАЙ (Черкаси)

Стаття присвячена аналізу вікових розбіжностей та їх впливу на процес вивчення іноземних мов. Стаття описує окремі складові елементи вікових особливостей студентів різних вікових категорій, урахувуючи нейрологічні процеси, переваги і недоліки цих періодів, гіпотетичне існування критичного періоду у вивченні іноземної мови, а також когнітивні аспекти цієї проблеми.

Статья посвящена анализу возрастных различий и их влиянию на процесс изучения иностранных языков. Статья описывает отдельные составляющие элементы возрастных особенностей студентов разных возрастных категорий, учитывая нейрологические процессы, положительные стороны и недостатки этих периодов, гипотетическое существование критического периода в изучении иностранных языков, а также когнитивные аспекты этой проблемы.

Ключові слова: вікові розбіжності, гіпотеза критичного періоду, латералізація, мовне его

Актуальність. Питання стосовно того, як вік людини впливає на результати вивчення іноземних мов (ІМ), обговорюються вже декілька десятиліть. Одним із ключових аспектів досліджень, присвячених опануванню ІМ, є низка питань щодо відмінностей між дітьми і дорослими у вивченні ІМ. Загальні спостереження показують, що діти є кращими і більш успішними у вивченні ІМ, ніж дорослі, проте нещодавні дослідження спростовують це як надмірне узагальнення. Отже потрібно визначити, яким чином вік студентів впливає на процес вивчення ІМ, а також як когнітивні та вікові зміни у дитинстві, підлітковому і дорослому віці відбиваються на успішності в оволодінні ІМ. Поміж дослідників, які займаються вивченням і розробкою даних питань, варто визначити Бердсона, Сінглтона, Сковела та інших. І хоча велика кількість публікацій з цієї теми представляє різні погляди, дійти єдиної точки зору стосовно впливу характерних вікових аспектів на процес вивчення ІМ поки не вдалося.

Метою статті є спроба розібратися зі складовими елементами вікових особливостей студентів, урахувавши нейрологічні процеси і характеристики, що проявляються у різних вікових періодах; переваги і недоліки цих періодів; гіпотетичне існування критичного періоду, а також когнітивні аспекти цієї проблеми.

Таким чином, загальноприйнятим є той факт, що діти досягають більшого успіху у вивченні ІМ, ніж дорослі, але окремі факти не завжди підтверджують його. Одна з причин відносної нестійкості у результатах досліджень полягає у різних визначеннях поняття успішності. Одні дослідження визначають належну успішність як початкову швидкість навчання (де, на противагу існуючій думці, мають перевагу дорослі), в той час, коли інші формулюють його як кінцеві досягнення (у чому перевагу мають ті, хто розпочав вивчення ІМ ще у дитинстві). [3, р. 82] До того ж окремі дослідники визнають важливою складовою успішності ступінь наблизеності до вимови носіїв мови, що вивчається, інші вбачають успішність у вільному володінні ІМ або функціональній компетентності. Тому для визначення успішності вивчення ІМ потрібно

чітко виокремлювати і усвідомлювати оціночні критерії окремих викладачів і ураховувати їх під час аналізу навчального процесу з вивчення ІМ та розглядання мотиваційного підґрунтя окремих студентів різних вікових груп.

Якою б не була причина або обставини, що спонукають людину до вивчення ІМ, вікові особливості мають не аби який вплив на сам процес вивчення ІМ і його успішність. Відомо, що люди, які вивчають ІМ, за звичай описуються як діти, молодші учні, підлітки, молоді люди і дорослі. Все це можна умовно поділити на три групи: діти – від 2 до 12 років, підлітки – від 13 до 17 років і дорослі – від 18 років.[2, р. 14]

Діти мають власні особливості у вивченні ІМ. Вони слабо сфокусовані на тому, що вчать, але можуть отримувати інформацію з усього, що відбувається навколо. Вчителі мають усвідомлювати той факт, що абстрактні поняття, як, наприклад, граматичні правила, на цьому етапі є найменш ефективними для вивчення. Проте схвальні реакції вчителя і звертання уваги на індивідуальні особливості учнів мають стимулюючий вплив на процес вивчення ІМ. Діти активно залучаються і живо реагують на види діяльності, які пов'язані з їх життям і досвідом. Утім підтримувати увагу і зосередженість дітей на одному виді діяльності протягом тривалого часу до волі складно, а інколи й неможливо. Важливою властивістю дітей є здатність швидко ставати компетентними у мовних навичках під час навчального процесу. Проте вони також швидко і забувають ІМ, якщо не мають постійної практики використання її на заняттях або у повсякденному житті.

Ці особливості поступово змінюються з переходом до наступної вікової категорії – підліткового віку. Однією з відзнак цього періоду є розвиток більшої здатності до усвідомлення абстрактних понять, ідей і концепцій. Більшість підлітків з готовністю розуміють і приймають необхідність навчання як інтелектуальної, а не ігрової (як у дитинстві) діяльності. У кращих своїх проявах підлітки мають величезний потенціал у креативних міркуваннях і пристрасне бажання відкрито сприймати усе, що їх зацікавило. Проте підлітковий вік певним чином обмежується характерними для нього пошуками власного «Я», самоідентичності, а також яскраво вираженій потребі у самооцінці. Ці фактори впливають на місце підлітків у групі і можуть бути використані вчителем для стимулювання навчальної діяльності.

Доросліші люди частіше (але не завжди) мають більш широкий спектр досвіду, на який вони покладаються як особистості і як учні. Вони більш дисципліновані, ніж підлітки і можуть під час навчання зосереджуватися на виконанні завдань, якими б нудними (на їх погляд) вони не були б. Дорослі мають більш чітке розуміння того, що і чому

вони вивчають, можуть формулювати мотиваційне підґрунтя, дотримуючись довготривалої навчальної мети. З іншого боку, дорослі починають вивчення ІМ, маючи попередній досвід навчання, що не завжди сприяє прогресу. Студенти, які у минулому мали негативний досвід, відчувають напругу і нервують в очікуванні нового навчального етапу. Студенти, які пізнали гіркоту невдачі, свідомо або несвідомо будуть очікувати нового, ще одного промаху. Окремі дорослі, які завершили своє навчання дуже давно і встигли забути, як воно відбувається, можуть вважати класні кімнати достатньо страхітливим, некомфортним місцем. До того ж вони приносять з собою з минулого власні уявлення про навчальні методики, що мають бути використані викладачем на заняттях. Останні фактори не сприятимуть успішності навчального процесу.

Через те, що різні вікові групи мають відмінні характеристики, викладачі працюють з ними по різному. У дитячих групах вчителі використовують більшу кількість різнопланових ігрових вправ, навчальних пісень, ніж під час роботи з підлітками і дорослими. До того ж вчителі мають бути впевнені, що підготували достатньо матеріалу для частой зміни діяльності молодших школярів, щоб підтримувати їх увагу на певному рівні. Під час роботи з підлітками викладачеві важливо знати про місце того або іншого студента у їх групі і уважно ставитись до нього під час залучання учнів до навчальної діяльності. Вибір тем для опрацювання також має відображати спектр інтересів студентів підліткової вікової категорії. Одним із постійних жахів викладачів у підліткових групах є страх втратити контроль над класом. Вчителі хвилюються, що заняття не досягне мети, що вони не зможуть скерувати його через те, що учням не подобається сам предмет, вчитель, або однокласники та школа взагалі, а також через те, що погана поведінка учнів, що спричинена проблемами за межами школи, особистим життям, не найкращим чином вплине на кінцевий результат. Проте підлітки не єдині, хто може демонструвати проблемну поведінку, тобто поведінку, що спричиняє проблеми для вчителя, для самої або самого студента і, можливо, для інших студентів у групі. Діти молодшого віку також створюють певні складні моменти на уроці. Дорослі теж можуть бути проблемними і нестерпними. Але роблять це вони у притаманний для їх вікової категорії спосіб. Вони можуть противитись усім намаганням викладача зосередити їх увагу на темі заняття і проводити увесь час у розмовах із сусідом. Також вони можуть демонстративно висловлювати вголос непогодження з усім, що говориться вчителем та іншими студентами. Дорослі можуть часто запізнюватися на заняття, або регулярно не виконувати домашнє завдання. Якою б не була причина – проблемна ситуація вже створена. Отже, викладаючи ІМ у будь-якому

віковому періоді, вчителеві потрібно уміти попереджати проблемні поведінкові прояви, а також реагувати на них відповідно і своєчасно, ураховуючи певні переваги, притаманні кожному віку.[2, р. 233]

Вікова категорія	Переваги	Недоліки
Діти	<ul style="list-style-type: none"> - реагують на індивідуальну увагу - цікавляться майже усім - швидко залучаються до активної діяльності - мають необмежений потенціал у оволодінні ІМ (в залежності від віку) 	<ul style="list-style-type: none"> - недовготривала і нестійка увага - нездатність опрацьовувати абстрактні поняття - спроможність забувати мову так же швидко, як і вивчати її
Підлітки	<ul style="list-style-type: none"> - розвивається здатність працювати з абстрактними поняттями - розуміють необхідність навчання - великий творчий потенціал - пристрасне бажання довіри 	<ul style="list-style-type: none"> - пошук самоідентичності може зробити їх невірними - потреба у самооцінці може спричинити незручності, привести до ніяковіння - сильний вплив підліткових груп
Дорослі	<ul style="list-style-type: none"> - багатий життєвий досвід - усвідомлення того, як і де застосовувати отриманні знання - чітке розуміння мети навчання - дисциплінованість 	<ul style="list-style-type: none"> - страх невдачі або провалу - попередній негативний досвід у навчанні - інколи відсутність навичок навчання у класі - сильні та сталі уявлення про навчання і викладання

Тоді як більшість освітян і науковців згодна з тим, що діти досягають вищих рівнів знання ІМ, факти демонструють, що підлітки і дорослі вчать швидше на початкових етапах. Дорослі мають переваги у здатності вчити більше матеріалу за обсягом, включаючи кращу пам'ять для поповнення словникового запасу. Крім того, аналітичні здібності на цьому етапі сприяють розумінню і застосуванню на практиці граматичних правил. Не дивлячись на те, що нейропластичність головного мозку більш виражена у дитячому віці і поступово уповільнюється з настанням зрілості, це явище притаманне і студентам у дорослому віці. З іншого боку, діти, не будучи аналітично

налаштованими, розвивають граматичні навички на інтуїтивному рівні. Серед інших переваг молодшого віку важливо відмітити меншу загальмованість і слабо виражене почуття групової тотожності з іншими людьми (крім батьків і вузького кола родичів), що розмовляють спільною з ними рідною мовою. До переваг старшого віку відносяться притаманні дорослим високий рівень прагматизму і знання рідної мови, які можна позитивно переносити на вивчення і використання ІМ. Також практичні знання допомагають дорослим виконувати завдання більшої складності, навіть якщо знання ІМ все ще обмежені. Ці факти дозволяють зробити припущення, що у дитячому віці учні успішніше вивчають ІМ природному, неформальному контексті, а дорослі досягають успіху у формальному навчальному середовищі. [3, с.83] Вище названі переваги як молодшого віку, так і дорослого віку можна виокремити у наступній таблиці:

Переваги учнів молодшого віку	Переваги студентів старшого віку
<ul style="list-style-type: none"> - пластичність головного мозку - не аналітичність - низький рівень інгібіції - слабо окреслена групова залежність і групова тотожність - спрощене запам'ятовування 	<ul style="list-style-type: none"> - усвідомлена здатність вчитися - аналітичні здібності - прагматичні навички - більш глибоке знання рідної мови - досвід і практичні навички

Проте найбільша кількість дискусій, що стосуються віку і вивчення ІМ, фокусуються навколо питання щодо існування «критичного періоду» для оволодіння ІМ, так званого, біологічно визначеного періоду життя, під час якого мову можна опанувати набагато легше, а по закінченню його оволодівати мовою дедалі складніше. Гіпотеза «критичного періоду» (Critical Period Hypothesis) підтверджує існування такого біологічного поняття. Протягом останніх років з'явилась велика кількість досліджень про застосування цієї гіпотези в контексті вивчення ІМ. Класичним аргументом є ствердження, що критичний момент для оволодіння ІМ настає в пубертатний період, після завершення якого люди втрачають здатність опанувати мову повною мірою. Це призвело до появи здебільше хибного припущення, що у 12 – 13 років студентам вже може бути запізно успішно вивчати ІМ. [1, р. 57] Подібне припущення необхідно розглядати у світлі того, що мається на увазі під «успішним вивченням» ІМ, особливо стосовно ролі вимови і акценту як складових успішного опанування ІМ. Для того, щоб дослідити вірність цієї гіпотези, потрібно розглянути нейрологічні точки зору, а також опрацювати когнітивні, афективні та лінгвістичні погляди.

Однією з багатообіцяючих сфер у висвітленні взаємозалежності віку і процесу вивчення ІМ виступають дослідження функцій головного мозку під час оволодіння ІМ. Деякі науковці ключем у пошуках відповіді на свої питання визначають латералізацію, або розгалуження (lateralisation) – процес розподілу і встановлення певних нейрологічних функцій між лівою і правою півкулями. За результатами досліджень з дорослішанням людини, з досяганням певного розвитку головного мозку інтелектуальна, логічна і аналітична функції локалізуються у лівій півкулі, тоді як права півкуля контролює функції, що відносяться до емоційної та соціальної сфери. Отже мовні функції підпорядковуються і контролюються переважно лівою півкулею, хоча і існує низка суперечливих свідчень про випадки, коли люди з ураженою лівою півкулею продовжували відносно добре розмовляти. До того ж потрібно враховувати і роль правої півкулі головного мозку в оволодінні ІМ. Згідно з результатами досліджень Сінглтона і Райана, у процесі вивчення ІМ права півкуля відіграє велику роль, яка найбільш значуща на ранніх стадіях. Отже, коли йдеться про здогадування за значенням, про використання стереотипних сталих висловлювань, про певні форми складного розумового процесу, – все це приклади активності правої півкулі головного мозку.

І хоча питання самого процесу розгалуження головного мозку цікаве само по собі, з точки зору дослідження зв'язку вікових особливостей і вивчення ІМ більш важливим є визначення часу, коли цей процес відбувається, і впливу його на опанування ІМ.

У 1969 році Томас Сковел запропонував зв'язок між латералізацію і вивченням ІМ. Ним було зроблене припущення, що пластичність головного мозку до досягнення пубертатного періоду спрощує оволодіння ІМ, і можливо завершення латералізацію ускладнює невимушене опанування ІМ, особливо з автентичною вимовою, що притаманна носіям мови. Дослідження більш пізнього часу, 2000 і 2004 років, зосереджувались саме на спробах визначити вікову залежність у завершенні процесу латералізації. За окремими даними називається вік 5 років, проте інші вчені дотримуються наступних поглядів: процес латералізації розпочинається відразу після народження, у 5 років він найбільш очевидний, а з настанням пубертатного періоду він завершується.[1, р. 59] Антропологічні свідчення показують, що окремі дорослі навчаються автентичні вимові в ІМ навіть після настання пубертатного періоду, проте їх кількість дозволяє говорити лише про виключення, а не про правила. Більша частина цих випадків відноситься до багато-лінгвістичних спільнот, представники яких у дорослому віці легко починають розмовляти однією чи двома іноземними мовами без наявності будь-якого акценту, з кожним роком удосконалюючи свої

знання і навички кожної мови, якою вони володіють. Згідно з дослідженнями впливу віку на оволодіння автентичною вимовою Сквелла, стає очевидним наявність критичного періоду на формування автентичної вимови, але лише для цього. Дійсно, дослідження процесу оволодіння автентичним фонологічним контролем у ІМ підтверджують існування критичного періоду. Більшість результатів демонструють, що після досягнення людиною пубертатного періоду, вона вже не в змозі опанувати вимову носіїв мови, що вивчається. Можливо причини залежного від віку фактору включають нейро-м'язову пластичність, розвиток мозку, соціально-біологічні програми, а також вплив соціокультурного середовища. Припущення стосовно ролі нейро-м'язової пластичності у присутності так званого іноземного акценту базується на факті існування пари сотень м'язів, що беруть участь в артикуляції людської вимови, і значною мірою на м'язовому контролі, який потрібний для легкості і невимушеності вимови корінних мешканців – носіїв мови. Відразу після народження мовні м'язи розвинені лише до тієї ступені, коли гортань може контролювати лише тривалий крик. Поступово вони розвиваються і починають контролювати вимову більш складних звуків, притаманних певним мовам. Цей процес відбувається до досягнення дитиною п'ятирічного віку, а повний фонемічний контроль спостерігається у дітей з настанням пубертатного періоду. Хоча вимова є одним з важливих показників успішності оволодіння ІМ, але не найважливішим. Існує велика кількість людей, які не змогли опанувати досконалою вимовою, але мають відмінне і швидке володіння ІМ, інколи перевершуючи носіїв мови. Тому опанування комунікативною і функціональною метою мови у більшості життєвих обставин і оточуючих умов набагато важливіше, ніж лише чиста вимова, уподібнена до носіїв мови.

Хільтенстам і Абрахамсон у 2003 році нагадують дослідникам про позитивний бік дива опанування ІМ: « Більше дивовижним, на чому б хотілося наголосити, є надприродні рівні майстерності, що можуть бути опановані тими, хто вивчає ІМ у будь-якому віці, у супереч перешкодам, що нав'язані нашим біологічним розкладом розвитком. Ці впливи процесів дорослішання можуть бути компенсовані більшою мірою, і це надихає. Найменші відмінності, на нашу думку, що існують між носієм мови і майже носієм мови у майстерності є дуже незначущими в усіх аспектах життя і прагнення людини, яка вивчає і розмовляє ІМ, проте вони є дуже важливими в межах теорії про людську здатність вивчати ІМ.» [1, р. 63] Позитивний бік вивчення ІМ демонструє важливість зосереджуватися не на невдачах під час опанування вимови, або незначних граматичних помилках, а фокусуватися на мульти-компетенціях, що виробляються у людей, які вивчають ІМ. Іншими

словами, необхідно переходити від повторень, стурбованості, занепокоєння тим, як погано дорослі вивчають ІМ, до захоплення і зацікавленості тим, що ті ж самі дорослі змогли досягти. На сьогоднішній день дослідники продовжують пошук відповідей у питаннях відмінностей вивчення ІМ у дітей і дорослих, але вже виходячи за межі фонологічних факторів. Вивчення впливу Універсальної Граматики, навчально-виховних факторів, контекстуальних і соціально-психологічних аспектів є багатообіцяючими галузями в дослідженнях вікових особливостей в опануванні ІМ.

Окреме місце у вивченні взаємовідносинах віку і оволодіння ІМ займають когнітивні особливості. Людське пізнання швидко розвивається протягом перших 16 років життя, а потім поступово пригальмовує у своїх темпах. Одні когнітивні зміни є важливими і вирішальними, інші проявляються поступово і є важкими для визначення. Жаном П'яже був виділений хід інтелектуального розвитку дитини протягом наступних періодів: * сенсорно-моторний (від народження до 2 років); * пре операційний (від 2 до 7 років); * операційний (від 7 до 16 років), який поділяється на реально-операційний (7-11 років) та формально-операційний (11-16 років). Критичний період для розглядання впливу віку на оволодіння ІМ за Жаном П'яже припадає на пубертатний період (приблизно 11 років). Це як раз той етап, коли особа стає здатною до абстрактного і формального мислення, що посилюється реальним досвідом і націленим сприйняттям. [1, р. 65] Проте дослідження Сінглтона і Райана у 2004 році представило ряд заперечень, а саме, повну розмитість і нестачу емпіричних даних у теорії П'яже. Дорослі, які вивчають ІМ, мають певні переваги, пов'язані з поясненням і розумінням граматичних правил, дедуктивного способу мислення, тобто володінням тими здібностями, що є недосяжними і не мають сенсу для дитини. Гіпотеза латералізації також може дати ключ до пояснень когнітивних відмінностей між дітьми і дорослими у вивченні ІМ. У процесі дорослішання ліва півкуля, що контролює аналітичні та інтелектуальні функції, стає більш домінуючою, ніж права півкуля, яка контролює емоційні функції. Можливо, що саме домінування лівої півкулі робить внесок у тенденцію надмірного аналізування і інтелектуальної зосередженості на завданнях з вивчення ІМ у дорослому віці.

Необхідно зупинитися на ще одній відмінності у сфері когнітивних поглядів, що була зроблена Аузубель між механічним заучуванням та цілеспрямованим і змістовним вивченням. Було визначено, що люди будь-якого віку мають малу потребу у механічному заучуванні, адже це немає відношення до реальних знань і досвіду. Більше того, переважна кількість матеріалу засвоюється саме через змістовне оволодіння

матеріалом, через прив'язування нового поняття або досвіду до вже існуючих знань у когнітивній сітці людини. Дорослі, не дивлячись на сформовану здатність до зосередження уваги і маючи відповідно більші можливості до механічного заучування, все ж таки використовують його лише для запам'ятовування чогось не дуже практичного, або на короткий період часу, використовуючи лише короткострокову пам'ять. Таким чином наголошується важливість уникати спокуси перетворювати класні кімнати на місця надмірного механічного виучування правил, зразків, мовних шаблонів без контексту, що не відноситься до змістовного вивчення.

Крім когнітивних аспектів у процесі вивчення ІМ важливе місце посідають афективні особливості. Людські істоти є емоційними створіннями. Якими б інтелектуальними ми себе не вважали, усіма нами керують емоції, у глибині думок і вчинків лежать емоції. Тому розглянути емоційну сферу вивчення ІМ необхідно і важливо з низки причин. Однією з них є пошук відповідей на питання про мову і людину з її внутрішнім «я» у поясненні загадок процесів оволодіння ІМ. Серед селективних афективних факторів, що відносяться до проблем віку в оволодінні ІМ потрібно визначити емпатію, самооцінку, екстраверсію, інгібіцію, імітацію, тривогу, соціальну поставу (або атитюд), тощо. Ключовим поняттям для подальшого опрацювання цих факторів є визначення ролі егоцентризму у людському розвитку. Діти у ранньому віці є найбільш егоцентричні: світ обертається навколо них, і вони вбачають усі події сфокусованими на них самих. З віком діти починають визначати і усвідомлювати власну ідентичність. Вступаючи у ранній підлітковий вік, діти розвивають гостре усвідомлення себе як незалежних та визначених одиниць, але які ще потребують захисту. У них можуть формуватися інгібіції що до власного самовизначення через страх продемонструвати невпевненість у собі. У пубертатному періоді ці інгібіції збільшуються через вплив фізіологічних, когнітивних та емоційних змін, що відбуваються у житті підлітків. Їм необхідно усвідомлювати абсолютно нову фізичну, когнітивну та емоційну ідентичність. «Его» підлітків уражено не лише тим, як їм потрібно розуміти нових себе, а також тим, що їм необхідно виходити за межі себе внутрішнього для соціалізації, для процесів комунікації.

Декілька десятиліть назад Олександр Гіора, дослідник впливу особистісних чинників у вивченні ІМ, запропонував термін «мовне его» (language ego) для визначення відношення людини до мови, якою вона розмовляє. В одномовних осіб «мовне его» залучається до процесу взаємодії рідної мови і розвитку «его» в процесі комунікації. Саме сформоване у монологістичному середовищі «мовне его» може спричинити проблеми під час вивчення ІМ дорослими людьми. Его

дитини є динамічним і гнучким до початку пубертатного періоду. Тому до його настання нова мова не являє загрозу або гальмівним фактором розвитку «мовного его». Адаптація відбувається легко, якщо не втручаються соціально-культурні фактори, наприклад, негативно-руйнівне ставлення до мови або мовної групи з раннього дитинства. Потім одночасні фізіологічні, емоційні та когнітивні зміни пубертатного періоду дають початок формуванню захисних механізмів «мовного его», яке вже є невід'ємною частиною Я-концепції. У процесі вивчення ІМ підлітками їх «мовне его» знаходить загрозливим контекст цього процесу, а саме ситуації, у яких можна виставити себе не у найкращому світлі, намагаючись методом спроб і помилок говорити і розуміти ІМ. Сама можливість зробити помилку під час спілкування вважається страшною загрозою для «мовного его» підлітка. [1, р. 69] Тому не дивно, що оволодіння новою мовою стає страхітливим завданням не лише для підлітків, але й для дорослих, які набагато довше безпечно і спокійно існували у власній ідентичності, а також мають вже вибудовані інгібіційні функції, що грають роль захисного муру навколо его. Серед інгібіцій, які можна спостерігати як під час занять з ІМ, так і в повсякденних життєвих ситуаціях, варто згадати нерішучість, оніміння, психологічні ускладнення під час висловлювань. Проте необхідність і потреби у спілкуванні у житті, правильна сприятлива атмосфера на заняттях помагають подоланню подібних інгібіцій.

Як видно, оволодіння ІМ відбувається як формування другої ідентичності, під час якого вплив однолітків відноситься до важливої складової вікових відмінностей вивчення ІМ у дітей і дорослих. Вплив однолітків, який відчувають на собі діти і підлітки, сильно відрізняється від того, який зазнають дорослі. Діти демонструють своїми словами, думками і вчинками, що вони мають бути як усі інші діти. Ця уподібнення поширюється і на вивчення ІМ. Дорослі ж мають тенденцію бути більш толерантними до лінгвістичних відмінностей, ніж діти, і тому помилки під час мовлення вибачаються легше. Якщо дорослий може зрозуміти людину, яка розмовляє ІМ, тим самим забезпечується позитивне когнітивне впливове підґрунтя та сприятливий фон, тобто той рівень толерантності, що заохочує дорослих продовжувати успішно вправлятися і надалі. Діти ж є більш жорстокими критиками дій та слів інших, таким чином вони забезпечують необхідний рівень взаємного тиску під час вивчення ІМ, що в окремих випадках може надавати позитивно мотивуючий вплив і бути специфічним фактором успішності процесу оволодіння ІМ.

Підводячи підсумки, необхідно наголосити на важливості урахування вікових чинників процесу вивчення ІМ. Викладачам потрібно бути уважними до фізіологічних, когнітивних та афективних

аспектів кожної вікової категорії під час розробки та практичного застосування робочих програм з ІМ у навчальних закладах різних ступенів. Саме урахування розбіжностей між дітьми і дорослими у питанні вивчення ІМ буде сприяти успішності цього процесу.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Brown, H. Douglas (5th ed.) (2007) *Principles of language teaching and learning*. White Plains, NY: Pearson Education, 410 pp.
2. Harmer, Jeremy (2007) *How to Teach English*. Pearson Longman, Harlow, 288 pp.
3. Saville-Troike, Muriel (2009) *Introducing Second Language Acquisition*. Cambridge University Press, 206 pp.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ МОДЕЛІ СПЕЦІАЛІСТА З МЕНЕДЖМЕНТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА АНАЛІЗ ЙОГО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Оксана ОСТАПЕНКО (Кіровоград)

В статті розглядаються проблеми та подаються рекомендації щодо створення моделі спеціаліста з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та аналізується навчально – методичний комплекс його підготовки.

В статье рассматриваются проблемы та даются рекомендации по созданию модели специалиста по менеджменту внешнеэкономической деятельности та анализируется учебно – методический комплекс его подготовки.

Ключеві слова: модель спеціаліста, модель спеціаліста з менеджменту ЗЕД, складові моделі спеціаліста з менеджменту ЗЕД, навчальний план, зміст і структура навчального матеріалу.

Проблема: Спеціальність менеджер зовнішньоекономічної діяльності (надалі ЗЕД) є сьогодні однією з найважливіших спеціальностей в Україні і користується високим попитом. Це зумовлене тим, що рівень відкритості економіки України (відношення обсягу експорту – імпорту держави до її валового внутрішнього продукту) є досить високим, зовнішньоекономічна діяльність країни є чинником економічного розвитку. Нині в країні відчувається гостра потреба в кваліфікованих керівниках різного рівня. І особливо це стосується фахівців – міжнародників. Адже дуже багато українських підприємств підтримують ділові зв'язки із закордонними партнерами і мають у своїй структурі спеціальні відділи, які відповідають за міжнародну співпрацю та просування продукції компанії на світовому ринку. Таких спеціалістів потребують спільні підприємства, компанії з іноземними інвестиціями,